

**Studietur for
Det rådgivende udvalg vedrørende regional udvikling
til Bayern, Baden-Württemberg og Hamburg
den 5. – 8. november 2012.**

Regional Udvikling, december 2012

Formål

Figur 1. Tyske delstater (Länder)

Formålet med studieturen var at besøge Bayern og Baden-Württemberg i Tyskland, som er to af de store vækstmotorer i Europa. Formålet var at se på, hvorledes disse regioner arbejder med regionale udviklings- og vækstmodeller, konkrete udviklingsprojekter samt innovationsinitiativer for virksomheder i samspil med blandt andet videninstitutioner.

De to tyske regioner har forfinet den såkaldte triple-helix model, hvor virksomheder, videninstitutioner og offentlige myndigheder arbejder sammen om innovation, og vil kunne være en væsentlig inspirationskilde for udvalget til at styrke udviklingen af lignende aktiviteter i Region Midtjylland.

Samtidig var der besøg hos Innovation Center Denmark, som er etableret i et samarbejde mellem Udenrigsministeriet og Videnskabsministeriet i München, for at se på videnoverførsel og virksomheds-samarbejde mellem danske og tyske virksomheder og videninstitutioner.

Endelig var der besøg i Hamborg for at undersøge og drøfte igangværende overvejelser af infrastrukturelle spørgsmål i forbindelse med motorvejsforbindelsen på E45 og A7, samt drøfte spørgsmål i forbindelse med udvikling af metropolregioner og landdistrikter.

Deltagere

Fra udvalget

Gert Schou (Formand)
Michael Thomsen (Næstformand)
Bjarne Schmidt Nielsen
Henning Gjellerod
Jørgen Nørby
Jakob Isøe Klærke
Leif Lund
Esther Jakobsen

Fra administrationen

Direktør Lars Hansson
Vicedirektør Lars Vildbrad
Kontorchef Niels Erik Andersen, Internationalt kontor
Fuldmægtig Lone Kibsgaard, Regionssekretariatet

Desuden deltog konsulent Christian Bäres fra Innovationscentret i München i besøgene i Bayern og Baden-Württemberg.

Program for studieturen – oversigt over besøg

Mandag den 5. november (München)

- Innovation Center Denmark

Tirsdag den 6. november 2012 (Stuttgart)

- Wirtschaftsförderung Stuttgart/ Verband Region Stuttgart
- Steinbeis Europa Zentrum
- Baden-Württemberg Connected (bwcon)

Onsdag den 7. november 2012 (Stuttgart)

- Fraunhofer IGB
- Ministerium für Finanzen und Wirtschaft Baden-Württemberg
- Ordinært møde i det rådgivende udvalg vedrørende regional udvikling

Torsdag den 8. november 2012 (Hamburg)

- Ministerium für Wirtschaft, Verkehr und Innovationen.

Mandag den 5. november 2012

Besøg på Innovation Center Denmark i München

Udvalget blev budt velkommen af konsul og leder af innovationscentret Helle Meinertz, som gav en introduktion til innovationscentrets arbejdsområder og samarbejder.

Innovationscentret er ét af fire centre, som den danske regering har etableret i forbindelse med Globaliseringsstrategien fra 2006. De øvrige innovationscentre er etableret i Silicon Valley i Californien, Shanghai i Kina og et mindre center i Hong Kong i Kina. Det overvejes i øjeblikket at etablere yderligere to til tre centre i andre dele af verden.

Innovationscentrene skal være til stede på såkaldte *internationale hot spots*, med stærke forskningsmiljøer, aktive klynger og netværk og finansieringsaktører. Det omfatter blandt andet også placering af en dansk forskningsattaché i Sao Paulo i Brasilien og etablering af et dansk-kinesisk universitetscenter nær Beijing i Kina.

Innovationscentrene er et samarbejde mellem Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser og Udenrigsministeriet. Centrene skal sikre danske virksomheder og forskningsinstitutioner adgang til udenlandsk viden, netværk, teknologi, kapital og markeder.

Innovation Camp og pitching

Helle Meinertz gjorde opmærksom på de mange, men desværre ofte oversete, muligheder for danske virksomheder i Sydtyskland og understregede innovationscentrets muligheder for at hjælpe gennem de *tre ben*, centret står på: kommerciel innovation, investeringsfremme og koblingen til videnskab/teknologi og højere uddannelsesinstitutioner.

Som eksempel nævnte hun konceptet for en Innovation Camp i Sydtyskland. Et arrangement som kan omfatte en optakt i Danmark, hvor virksomhederne lærer at gøre forretninger i Tyskland og sælge deres produkter på kort tid foran potentielle kunder eller investorer (også kaldet pitching) – blandt andet gennem samtaler med sektorrådgivere fra innovationscentret.

Herefter besøg i Sydtyskland med blandt andet en-til-en møder med tyske aktører, klyngebesøg og mulighed for pitching i forhold til tysk venturekapital organisationer.

Og endelig opfølgning i Danmark med individuel rådgivning og udarbejdelse af handlingsplaner.

Helle Meinertz nævnte også nogle konkrete projekter, innovationscentret havde været og er involveret i, eksempelvis Smart Green Home, E-Mobility (i samarbejde med Baden-Württemberg) og Welfare Tech Innovation Days.

Hun lagde også op til et muligt samarbejde med Region Midtjylland omkring indspil til den regionale erhvervsudvikling på innovationsområdet og samarbejde med forskningsinstitutioner. Det kunne også være samarbejde om Best Practice inden for entreprenørskab eller afholdelse af Innovation Camp for udvalgte virksomheder. Endelig så hun også muligheder inden for SMART-begrebet (Smart Cities, Smart Regions), og innovationscentret kan naturligvis også deltage ved møder og konferencer i Region Midtjylland.

Forskning, uddannelse og innovation

Forskningsattaché og vicekonsul Nikolaj Helm-Petersen talte om forskningsattachéens arbejde, tysk forskning, uddannelse og innovation og om hvordan innovationscentret arbejder for at

skabe øget samarbejde. Nikolaj Helm-Petersen nævnte nogle danske styrkepositioner, som tyskerne er interesserede i.

Opgaven som forskningsattaché er at arbejde med repræsentanter fra universiteter, videnorganisationer og virksomheder for at skabe netværk og partnerskaber mellem danske og tyske parter. Han understregede, at alle i øjeblikket taler om Kina, men at samspillet med Tyskland – både målt i kroner og ører og i forskningssamarbejde – er langt højere end samspillet med Kina. Danmarks eksport til Tyskland eksempelvis mere end seks gange så høj som til Kina.

Tyskland er på mange måder interessant for Danmark. I Tyskland er der omkring 400 videregående uddannelsesinstitutioner, som omfatter 104 universiteter og 184 Fachhochschulen (professions- og ingeniørhøjskoler). Hertil kommer et stort antal offentlige forsknings- og teknologi institutter som Max Planck institutterne, Fraunhofer, Steinbeis med flere.

11 tyske universiteter er officielt udpeget som elite universiteter, heraf fem i Bayern og Baden-Württemberg. Bayern og Baden-Württemberg har også i særklasse de højeste forskningsudgifter for delstaterne i Tyskland, så det er et område, som har stor fokus. Det afspejler sig også i antallet af patentansøgninger, som i de to delstater er markant højere end andre tyske delstater. I 2009 stod Baden-Württemberg for 32,5 % og Bayern for 26,4 % af alle patentansøgninger.

Som en yderligere indikation har EU fundet frem til de 10 mest forskningstunge virksomheder i Europa, og heraf er de fem fra Tyskland. Det er Volkswagen, Siemens, Daimler, Robert Bosch og Bayer – de fire sidste er alle fra Bayern og Baden-Württemberg.

Forskningssamarbejdet er udbredt, og under EU's 7. rammeprogram for forskning og udvikling deltager 1.721 danske virksomheder og videninstitutioner i 1.294 projekter med tyske partnere. De samlede EU-midler til danske partnere udgør 4,5 mia. kr. så disse samarbejder, har stor værdi for de danske parter.

Samtidig findes langt den største købekraft og den største tilflytning i Sydtykland, så der er mange gode grunde for danske virksomheder til at interessere sig for dette område.

Dansk statistik og dataregistrering

Tyskerne har interesse for samarbejde med danske partnere. Især det danske statistiske system giver danske forskere og virksomheder unikke muligheder for at finde frem til sammenhænge, som det tyske system ikke giver mulighed for. Nikolaj Helm-Petersen nævnte eksemplet: Har man øget kræftisiko, hvis man tidligere har boet nær et renseri. Dette spørgsmål kan ikke besvares på baggrund af tyske data. I Danmark kan vi ved at samkøre danske registreringer, besvare dette spørgsmål. Vi har registreringer om, hvor folk bor, hvor de har boet, hvordan deres sundhedstilstand er, hvilke virksomheder, de har arbejdet i også videre.

Specifikt nævnte han styrkepositioner som vedvarende energi, hvor Danmark og Region Midtjylland er i en førerposition, samt sundhed, fødevarer og velfærdsteknologi.

Tirsdag den 6. november 2012

**Wirtschaftsförderung
Region Stuttgart**

Wirtschaftsförderung Stuttgart/Verband Region Stuttgart

Dorothee Lang fra Verband Region Stuttgart og Stephanie Fleischmann fra Wirtschaftsförderung Region Stuttgart bød velkommen og gennemgik de væsentligste fakta vedrørende regionen.

Verband Region Stuttgart

Dorothee Lang fortalte, at Baden-Württemberg siden 1973 er opdelt i 12 regioner. Region Stuttgart har 2,7 mio. indbyggere og består af byen Stuttgart, 179 kommuner og fem amter.

Regionen styres af en direkte valgt Regionalforsamling (Regionalversammlung) med 91 medlemmer. Arbejdet foregår i fem udvalg, og alle møder er åbne for offentligheden. Administrationen består af cirka 60 medarbejdere og ledes af en regionsdirektør.

Regionens samlede budget er på 400 mio. euro pr. år, som er tilskud fra kommuner og amter. Heraf bruges 264 mio. euro om året på togdrift.

En af de væsentligste opgaver er fysisk planlægning i regionen, herunder vækstkorriderer og grønne korriderer. Regionen har ikke direkte opgaver inden for energiplanlægning, men arbejder mere med landskabsplanlægning og byudvikling i tæt samarbejde med kommunerne.

Regionen driver regionale tog og S-Bahn og har 340.000 passagerer hver dag. Den har også været involveret i højhastighedstogforbindelse mellem Paris og Budapest.

I regionen er der 165.000 virksomheder, og regionens samlede GDP er på 101.336 mia. euro. Ledigheden er under 4 % og ungdomsledigheden er 2 %. Regionen har en høj befolkningstæthed på 731 pr. km².

Der er en høj andel af udgifter til forskning og udvikling i den private sektor og samlet set udgør det 7,2 % af GDP. Regionen har to universiteter.

I en del af mødet deltog også to af de regionale politikere: Rainer Gessler og Andrea Klöber. Politikerne fortalte om deres arbejde i parlamentet, og der blev fra udvalgets side, blandt andet spurgt til de åbne udvalgmøder i forbindelse med følsomme sager, herunder om forskellige interesser, som eksempelvis miljø- og erhvervsinteresser, kolliderede med de offentlige møder. De tyske politikere opfattede det ikke som noget stort problem, men sagde dog, at bølgerne nogle gange kunne gå højt. Det har især været tilfældet i forbindelse med en stor ombygningsplan for hovedbanegården i Stuttgart, hvor der har været massive protester. Fru Klöber fortalte, at hun samtidig er borgmester i en lille kommune og at dette giver hende mulighed for at se sager fra flere sider med sin repræsentation i det regionale råd.

Wirtschaftsförderung Stuttgart

Stephanie Fleischmann fortalte om Wirtschaftsförderung Stuttgart, som blev etableret i 1995 og har 50 ansatte. Organisationen arbejder med støtte til investorer og virksomheder, som vil slå sig ned i regionen. De arbejder med klyngeinitiativer, kompetencecentre og netværksprogrammer og er en vigtig del af arbejdet i Verband Region Stuttgart.

Der er 14 kompetencecentre, som blandt andet arbejder med emballageteknologi, satellitkommunikation, vedvarende energi og miljøteknologi, tekstiler og softwareudvikling. Alt i alt er 450 virksomheder involveret i de forskellige kompetencecentre.

Stephanie nævnte især e-mobilitet, som et område, der var meget fokus på, og hvor der er etableret samarbejde i Danmark – blandt andet gennem det danske innovationscenter i München.

Organisationen har også arbejdet for at tiltrække udenlandsk arbejdskraft fra Spanien, hvor arbejdsløsheden er stor. I alt blev 100 spanske ingeniører inviteret og det har ført til 25 kontrakter, og 140 virksomheder har haft udenlandske praktikanter – også fra andre lande i en periode.

STEINBEIS- Steinbeis Europa Zentrum, Stuttgart

EUROPA- ZENTRUM

Steinbeis blev etableret i 1971 på universiteter, og arbejder med anvendelsesorienteret forskning. Grundlæggeren var en visionær professor ved navn Johann Löhm.

Der findes i alt 800 Steinbeis centre/organisationer, som arbejder med teknologi, teknologioverførsel og teknologiapplikationer. Steinbeis' særlige forretningsmodel er beskrevet som *dér, hvor private interesser møder offentlige interesser uden indblanding fra offentlige myndigheder*. Organisationen drives af efterspørgsel på markedet gennem overførsel af forskningsresultater til virksomheder, som efterspørger teknologierne.

Steinbeis arbejder gennem 689 professorer på universiteterne. Forudsætningen er, at en professor mindst har arbejdet fem år i private virksomheder. Professoren kan etablere en virksomhed, som betaler et bidrag til Steinbeis. Steinbeis støtter professoren med rådgivning og administrative systemer. Økonomien i projekterne styres centralt af Steinbeis. Professoren har i øvrigt frihed til at udvikle sin virksomhed og personligt tjene penge på den. Denne model giver et særligt incitament til at skabe udvikling og vækst.

Steinbeis omsætter årligt for 124 mio. euro, har 1.410 medarbejdere og laver hvert år 20.000 projekter – meget ofte i samarbejde med udenlandske partnere.

European Enterprise Network

Steinbeis har et godt samarbejde i European Enterprise Network, og har også kendskab til den danske afdeling. Den danske afdeling styres fra Agro Business Park i Foulum, og omfatter også Erhvervsrådet i Ikast-Brande.

I 1998 blev der etableret et Steinbeis Universitet i Berlin, og der er Steinbeis i mange andre lande over det meste af verden – dog ikke Danmark. Steinbeis arbejder via Enterprise Europe Netværket sammen med Danmark.

Steinbeis Europa Zentrum

Steinbeis Europa Zentrum er hjemsted for delstatsregeringens kommitterede til EU under Ministerium für Finanzen und Wirtschaft, som besøgte Region Midtjylland i forbindelse med den såkaldte Reverse Mission fra Districts of Creativity i maj 2012.

Petra Püchner, leder af Steinbeis Europa Zentrum, fortalte at Baden-Württemberg i særdeleshed – og Tyskland i almindelighed – har en velfungerende teknologisk infrastruktur og er verdensførende på en række teknologier.

Steinbeis Europa Zentrum har et budget på 4 mio. euro, og er projektfinsieret gennem virksomheder, EU, nationale og regionale parter. Steinbeis Europa Zentrum har 50 medarbejdere, som primært arbejder med europæiske projekter.

Kontrakten med Enterprise Europe Network betaler syv ud af 50 medarbejdere og Petra Püchner så netværket som en stor mulighed for at skabe projekter og netværk på europæisk niveau.

Universiteter i landområderne

Petra Püchner nævnte, at der som noget særligt i Baden-Württemberg, er mange højere uddannelsesinstitutioner placeret i landområder langt fra de store byer. Det gælder eksempelvis Hochschule Albstadt-Sigmaringen i de Schwabiske alper cirka halvanden times kørsel fra Stuttgart. Den har 3.000 studerende indenfor ingeniørområdet, økonomi, informationsteknologi og Life Science. Derudover er der Hochschule Furtwangen i Schwartswald, som i alt har 5.000 studerende, heraf 3.000 i Furtwangen og 2.000 i Willingen-Schwenningen, også et par timers kørsel fra Stuttgart.

Til sammenligning har Hochschule für Technik i Stuttgart 3.000 studerende og Universitetet i Stuttgart har 22.000 studerende.

Baden-Württemberg Connected (bwcon)

Jürgen Jähnert fra bwcon fortalte, at innovationsnetværket bwcon blev etableret i 1997. Netværket arbejder inden for klyngerne informations-teknologi, sundhed og kreative industrier. Netværket har 460 medlemmer og arbejder med 4.500 eksperter i krydsfeltet mellem virksomheder, forskningsinstitutioner, offentlige myndigheder og organisationer.

Man forsøger blandt andet at lukke det store hul, som der er mellem forskning og den økonomiske udvikling i virksomheder. Det vil sige man arbejder på at få virksomheder og myndigheder til at forstå vigtigheden af at satse på forskning og udvikling frem for hurtige og letkøbte løsninger, som giver omsætning her og nu.

Bwcon arbejder både med programmer for studenter og professorer. De laver blandt andet det man kalder *matchning*, hvor de lader universitetsfolk *pitche* deres ideer for investorer. Bwcon rådgiver og vejleder studerende og professorer i at sælge deres ideer til potentielle investorer.

Bwcon tager udgangspunkt i en model, der har stærk innovation og internationalisering som kernepunkter. De har fokus på talentudvikling, forskning, teknologioverførsel, kommerialisering og vækst.

Figur 2. Selvførstærkende innovationskredsløb

Bwcon har en årlig innovationspris, Cyber One High Tech Award, som gives til den bedste og mest lovende iværksættervirksomhed på baggrund af forretningsplaner og high-tech niveauet i virksomheden.

Det, man forsøger at bibringe de nye virksomheder er åbenhed, så de kobler deres viden med andre og derved får mere viden samlet set, hvilket giver den bedste baggrund for frugtbare relationer og samarbejde. Metoden er raffineret i det såkaldte Heidelberg Innovationsforum, hvor bwcon arbejder for at etablere et europæisk forum for ideer, innovation og viden.

Jürgen Jähnert gav nogle eksempler på dette inden for It-området, hvor man har arbejdet meget for at udvikle modellen og nået gode resultater på så forskellige platforme som sundhed, mobilitet og energistyring.

Onsdag den 7. november 2012

Sabine Krieg, Business Development bei Fraunhofer IGB, modtog delegationen og fortalte, at Fraunhofer institutterne har fået navn fra en kendt tysk videnskabsmand, Joseph von Fraunhofer, som fandt de såkaldte Fraunhofer linjer i solens spektrum. Institutterne blev grundlagt i 1949 og der findes i dag 60 Fraunhofer institutter i hele Tyskland, og har i alt 20.000 ansatte.

Fraunhofer IGB i Stuttgart arbejder inden for pharma/medicin, kemi, miljø og energi, og instituttet ligger i et område med fire andre Fraunhofer institutter. IGB blev etableret i 1953 og har i 2011 et budget på 16,8 mio. euro. Hele Fraunhofer komplekset i Stuttgart har 1.300 ansatte og en omsætning på 114 mio. euro om året.

Fremtidens muligheder

Noget af det Fraunhofer IGB mest har fokus på, er de udfordringer, som ligger i fremtiden – det, de også kalder *fremtidens muligheder*. Dette er på linje med Region Midtjylland, hvor vi vil gøre nutidens problemer til fremtidige forretningsområder.

Hos IGB betyder det, at der er fokus på fremtidens sundhedsvæsen, energi, kommunikation, mobilitet og rent miljø.

Delvist offentligt finansieret

1/3 af driften kommer fra offentlig basisfinansiering og de resterende 2/3 kommer fra virksomheder, som køber forskning på instituttet og fra EU-midler til forskningsprojekter. Til sammenligning findes der et tilsvarende antal Max Planck Institutter i Tyskland, som på mange måder ligner Fraunhofer institutterne, men forskellen er, at Max Planck institutterne er 100 % offentligt finansierede. Der arbejdes primært med små og mellemstore virksomheder (i Tyskland er det op til 500 ansatte), men også med større virksomheder.

Der er også etableret Fraunhofer institutter og partnerskabsaftaler i og udenfor Europa – oftest i samarbejde med eksisterende institutioner. Der findes i dag institutter i Italien, Østrig, Portugal, Skotland og Sverige (på Chalmers i Göteborg). IGB har endvidere et stærkt samarbejde med blandt andet USA, Brasilien, Korea, Indien og en lang række andre lande i det meste af verden.

De væsentligste krav til et Fraunhofer institut er, at de:

- har høj faglig og videnskabelig kompetence
- har et velbalanceret økonomisk mix af offentlig og privat finansiering
- har markedssucces og kompetence til at få virksomheder til at udvikle sig
- er dygtige til at lave professionelle netværk

Vedvarende energi og håndtering af vand

Jasmin Stern gav eksempler på de teknologier, der arbejdes med i samarbejde med virksomheder, blandt andet inden for håndtering af vand, som er et voksende problem mange steder på kloden. Hun nævnte også arbejdet med algepaneler, som kan omsætte sollys til kemiske processer, som kan anvendes i den farmaceutiske industri, i forhold til fremtidige energiformer og som miljøbeskyttende foranstaltning.

Hun nævnte også DEUS 21 projektet, som arbejder med decentrale systemer for byudvikling med høj energiudnyttelse af vedvarende energi, håndtering af regnvand, brugsvand og spildevand og højere komfort for boligejerne, Systemet kan sammenlignes med det, som nu etableres i Anelyst i Skanderborg.

Ministerium für Finanzen und Wirtschaft Baden Württemberg, Stuttgart

Thomas Schwara bød delegationen velkommen til ministeriet og til Baden-Württemberg. Regionen ligger lige midt i Europa og betragter sig som en naturlig indgang til en række af de nye EU-lande i Øst- og Centraleuropa.

Med en befolkning på 10,8 mio. mennesker fylder Baden-Württemberg godt i Europa og overhaler her en række europæiske lande – også når det gælder BNP, hvor regionen har højere BNP end lande som Belgien, Østrig, Norge og Danmark. Målt på GDP pr. indbygger ligger regionen også meget højt på listen og foran lande som Holland, Sverige, Tyskland (som helhed) og Frankrig og langt over EU-gennemsnittet, hvilket giver den højeste købekraft i de tyske delstater.

Regionen har en række verdenskendte erhvervsfolk og produkter som Carl Benz og Gottlieb Daimler (Daimler Benz), Robert Bosch (Bosch), Ferdinand Porsche (Porsche), Andreas Stihl (Stihl) og Artur Fischer (Fischer).

Daimler har i dag over 270.000 ansatte, Bosch over 300.000, så det er nogle af de store spillere på verdensplan, og det samme gælder for en stor del af de øvrige virksomheder i regionen. Bilindustrien har en stor betydning for regionen og er en af de vigtigste klynger. Andre vigtige klynger er bioteknologi, farmaceutisk/medicinsk industri, maskinbygning, Informationsteknologi og medieområdet.

Regionen sælger godt halvdelen af sin produktion til Europa, mens Asien aftager 18 % og USA 13 % som de største samhandelspartnere. Importmæssigt kommer de fleste produkter fra USA og Europa, men Asien og ikke mindst Kina, begynder for alvor at kunne ses i statistikken. Danmark udgør i denne sammenhæng en ganske lille del under 1 % – tallet er ikke oplyst.

Holland og Schweiz er de store investorer i Baden-Württemberg. Deres investeringsandel udgør tilsammen næsten 50 %, mens Danmark tegner sig for 3,5 % af investeringerne.

Baden-Württemberg er også en af de mest innovative regioner i EU målt på andel af midler på innovation, på antallet af ansatte i innovative jobs og antallet af patentansøgninger. Med et indextal på 71,7 ligger Baden-Württemberg helt i top, mens Danmark ligger på index 52,2 – i øvrigt på niveau med Hamborg.

Regionen er samtidig kendt for at have en meget ung befolkning og tiltrækker mange unge til studier og arbejde – også fra mange andre lande i verden. Profilen er derfor også en åben og internationalt orienteret region.

Districts of Creativity

Thomas Schwara nævnte også Baden-Württembergs medlemskab af Districts of Creativity, som Region Midtjylland også er medlem af. Han så først og fremmest medlemskabet som en mulighed for at skabe gode netværk med regioner, som har noget unikt og interessant at tilbyde. Men også en mulighed for at markedsføre og fremme sine egne kompetencer.

I 2009 blev World Creativity Forum holdt i Stuttgart, hvilket havde været godt for regionen og givet dem en kickstart på det kreative område. Han glædede sig over, at Region Midtjylland eventuelt skal afholde et sådant forum i vores region i 2017. Thomas Schwara havde lejlighed til at besøge Region Midtjylland i forbindelse med en såkaldt Reverse Mission i netværket i maj 2012, og han var meget imponeret over niveauet i de kreative virksomheder, han besøgte ved den lejlighed.

Og han var generelt meget interesseret i at skabe samarbejde med vores region og opfordrede til, at vi sammen med Innovationscentret i München kommer med forslag til samarbejde.

Frokost med Ministerialdirektor Rolf Schumacher

Generaldirektøren for ministeriet Rolf Schumacher havde på delstatsregeringens vegne inviteret delegationen på frokost, og direktøren og udvalgsformanden holdt før frokosten korte taler til indledning med gensidigt ønske om videre samarbejde. I frokosten deltog også en del af de oplægsholdere, som delegationen havde mødt undervejs. Dette gav anledning til gode drøftelser ved de mindre borde og god mulighed for at skabe kontakter.

Udvalgsmøde

Det rådgivende udvalg vedrørende regional udvikling holdte ordinært udvalgsmøde i et lokale i ministeriet.

Torsdag den 8. november 2012

**Ministerium für Wirtschaft, Verkehr und
Innovationen**

Delegationen blev budt velkommen af Rolf Barnim-Foth fra ministeriet. Han forklarede blandt andet den store udvikling i Sydtyskland med, at mange virksomheder efter 2. Verdenskrig flyttede fra Nordtyskland til Sydtyskland på grund af den russiske trussel efter krigen – især affødt af Berlin-krisen og den kolde krig, og at denne udvikling aldrig for alvor er vendt.

Udbygning / nedgravning af A7/E45

Herefter fortalte Ulrich Wiemer, som er ansvarlig for udbygningen af A7 i Hamborgområdet, om de foreliggende planer for udbygningen.

De fleste danskere og tyskere (40 % af trafikken er lokal) oplever kødannelser ved Elbe-tunellen på vej ned af E45/A7, og det er blandt andet dette problem, man nu vil gøre noget ved.

Forud for projektet er der lavet omfattende undersøgelser, da byggeriet sker i et tæt befolket område, som kræver meget dialog med beboerne. Der er lavet et større forskningsprojekt og fremskrivninger af den fremtidige trafikmængde samt simulering i modeller – eksempelvis af tunnelloøsninger med 12 og 10 spor. Tunnellen under Elben har i øjeblikket otte spor, men ikke alle er åbne.

Man er nu landet på en model, hvor der op til tunnelen under Elben bygges fem nye tunneller med 10 spor for at skåne beboerne mest muligt. 2/3 af udgiften ved vejanlæg vedrører nemlig støjdemper, så dette har været en vigtig faktor for planlæggerne og beslutningstagerne. Samtidig kræver anlægget, at der tages jord fra private haver og anlæg, og dette kompenseres ved at give jord til disse ovenpå tunnelanlæggene.

Samtidig giver nedgravningen af motorvejen mulighed for at lave nye udstykninger oven på tunnelen, så 2/3 af beløbet for at bygge anlægget kommer i form af indtægter herfra. Og da prisen for anlægget i forvejen er 10 gange så høj som uden for byen, er der tale om en ganske væsentlig besparelse.

Projektet sættes i gang i 2014 og forventes færdigt i 2022. Hamborgs andel af byggeriet forventes at koste 150 mio. euro og 17 mio. euro i planlægningsudgifter.

Metropol regioner

Herefter fortalte Rolf Barnim-Foth om Metropolregion Hamburg og de problemer og muligheder, som knytter sig til samspillet mellem metropolregioner og oplandsområder.

Hamborg var i 2011 European Green Capital, og den grønne dimension er noget, man lægger meget vægt på, hvilket også ses i A7-projektet. Der er således 350.000 mennesker (næsten halvdelen af arbejdsstyrken), som pendler ind til metropolområdet om dagen, og 100.000, som pendler ud, så det giver nogle helt særlige miljømæssige problemstillinger at arbejde med.

Metropolområdet består af fire delstater (Slesvig-Holsten, Niedersachsen, Mecklenburg-Vorpommern og Hamburg, 17 amter (Kreise) og to større byer (Hamborg og Lübeck) og dækker i alt 26.000 km². Den senest tilkomne delstat er Mecklenburg-Vorpommern i tilknytning til etablering af Femern-forbindelsen. Dette har blandt andet ført til yderligere tilnærmelser i retning af København og Øresundsområdet, og der har været møder mellem de

to overborgmestere om fremtidig samarbejde. Men Barnim-Foth mente ikke, at København og Øresundsregionen har haft nogen særlig politik for dette område og var en smule skeptisk i forhold til samarbejdet.

Samarbejdet blev etableret i 2008, og baggrunden var ønsket om at blive mere synlige og at få synergi i at samarbejde i en større sammenhæng. Metropolregion Hamburg indgår i samarbejde med 50 andre metropolregioner, herunder Aarhus, i organisationen EuroCities på europæisk plan. En af dagsordnerne her er, at synliggøre, at det ikke kun er landdistrikter og de dårligst udviklede områder i Europa, som har brug for støtte og finansiering. Det gælder i høj grad også byområder, som har særlige problemer at arbejde med på grund af befolkningstætheden. Han argumenterede også for, at EU fremadrettet skulle se mere på funktionelle regioner frem for administrative regioner, når der fordeles penge til projekter og udvikling.

Et af de væsentlige samarbejder i metropolregionen er vedrørende vedvarende energi, især vindenergi, hvor der er etableret et vindcluster. Der holdes blandt andet en stor vindudstilling i Husum hvert år. Denne er dog blevet så stor en succes, at den muligvis flyttes til Hamborg, hvilket har givet en del diskussion i regionen.

Barnim-Foth så mange muligheder for samarbejde med Region Midtjylland og de øvrige danske regioner, både med hensyn til energi, færdselsforbindelser og turisme. Derudover så han også et fælles arbejde for at bringe tanken om funktionelle regioner ind i Kommissionen i Bruxelles.

Hafen City Hamburg

Det var endvidere planen, at delegationen skulle have haft et oplæg om Hafen City Hamburg, men dette indlæg blev desværre aflyst på grund af sygdom. Til orientering vedlægges de slides, som skulle have været baggrund for indlægget.

Opfølgning på studieturen

Efter studieturen har der været kontakt til Innovationscentret i München, Ministeriet i Baden-Württemberg og Metropolregion Hamburg.

Fra alle sider har der været stor interesse i at udnytte delegationens besøg til at se på samarbejdsmuligheder, og der drøftes nu en række konkrete muligheder, som kan øge virksomheders og organisationers kendskab til mulighederne i Tyskland.

Udvalget vil naturligvis blive holdt underrettet om, hvorledes arbejdet skrider frem og om mulige fælles projekter, men der er ikke tvivl om, at den politiske bevågenhed, som udvalget har vist ved besøgene i Tyskland, er af stor betydning for at nå konkrete resultater.